

Rudi Šeligo: *Izgubljeni sveženj*, Nova revija 2002

“Romanu ne gre za imperativno resnico, še manj za moraliziranje, pač pa ‘samo’ za čutno nazorno detekcijo blišča in bede sveta, v katerem se resnica godi”, beremo na zavihku najnovejšega (in s kresnikom podprtega) Šeligovega romana. Na ta način je že kar uvodoma obljubljena “trikrat zapisana resnica o ‘poslednjih stvareh’”, s svojo “zastrito, neznanu, ‘brezbesedno skrivnostjo’” vred. Avtorjeve ambicije očitno niso majhne, pa tudi bralcev, ki jih taki in drugačni, po gnozi dišeči misteriji ter iz njih izpeljane fantazije in fantazme nadvse privlačijo, še vedno ne manjka. Namigi na ozadje resničnosti, “ozadje, ki pomen in smisel artikulira” še posebej, kadar žene “v neustavljivi nemir do visokega dopoldanskega sonca”, pa kar kličejo po literarni realizaciji.

A kaj, ko imamo vsi skupaj to smolo, da uvodnemu besedilu in najboljšim avtorjevim namenom sledi kar 383 strani, trdo uvezanih strani še trše bralske tlake. Trde, čeprav je besedilo samo ohlapno in razredčeno, in čeprav za ceno ene dobimo kar tri zgodbe: pripoved se izpisuje skozi sledove treh različnih, vendar na skrivnosten način povezanih Tomažev. Roman se začne po padcu berlinskega zidu, “v epohi malih poslovnežev in kriminalnih bosov”, Tomaž Lakner, s katerim se muke začenjajo, pa stopi na sceno kot majhna riba tedanje na hitro vzcvetele ilegale. Vzvratio potovanje v času privede do njegovega soimenjaka iz prve polovice dvajsetega stoletja, Tomaža D. Lucknerja, “poklicnega revolucionarja, vojščaka svetovne revolucije” in celo “rdečega princa”, oba pa na nedoumljiv način določa njun davni predhodnik, Juda Tomaž Didim, Jezusov učenec in avtor apokrifnega Tomaževega evangelija. (Samo Tomaža Akvinskega se še manjka! In pa Thomasa Mora?) Ozadje knjige predstavljajo namigi na *izgubljeni sveženj* gnostičnih spisov, predvsem pa seveda na skrivnost, ki naj bi jo JTD-ju zaupal Učenik (Rabbuni), rušilno in škandalozno skrivnost, zaradi katere se še po dva

tisoč letih usode Tomažev vrtijo predvsem okoli sumljivih rokopisov in izgubljenih prtljage, zakopanih (pa spet odkopanih) kovčkov, slutenj, špekulacij in krivih poti. Tako moč naj bi imeli "svitki orumenelih listin, ki jih nisem jaz pisal, ki me živijo, da bi jih nosil čez pragove zgodovine, da bodo po zadnjem pragu, ko bo kamenje zagorelo, spregovorili". Le kaj bi rekel Danilo Kiš?

"Tisto, kar je nemogoče utemeljiti ali razložiti, vemo, je najgloblje, je vse, je največ, je presežno; tisto, kar za naše zemeljske oči nima temelja, ni zračno, ni metulj v vetru, marveč je samo tako težko, da prebija mersko skalo največje tehtnice", izjavlja Šeligo, ki pa Neizrekljivo v praksi meša z Nedodelanim, da ne rečem Neprebavljenim. Kaj hitro je namreč jasno, da vrli jasnovidec še normalnega stavka ne spravi skupaj. Človeka, ali, kot bi sam rekel, "smrtnika" resnično mine vse veselje, ko si utira pot skozi zapetljaje, kakršne si avtor mrmra sam sebi v brado – jara kača torej, ki ji krščen duš zlepa ne bo kos. Razen če je za ubesedovanje "poslednjih stvari" (ki tako ali tako nikoli ne morejo biti do konca izrečene, pač pa se njihovo bistvo "v potu svojega obraza mukoma formulira zmeraj znova") resnično dobro zares kar koli. Če naj ob srhljivih perspektivah *sub specie aeternitatis* (samo)kritični čut popolnoma odpove in obnemi. Kot da ne bi že rajnki Pessoa davno tega ugotovil, da srečavanja z numinoznim nikakor ne odvezujejo od obrtniških problemov pisanja. Tako imamo pač značilen primer, ko visoko leteče avtorjeve namere ne najdejo podpore v enako suvereni pisateljski tehniki: hrepenenje po presežnem bo pokvarila čisto navadna in celo povsem banalna šlamparija.

Značilno nelagodje je opazno že v čudaškem, prisiljenem opletanju med pogovornim in knjižnim jezikom – rezultat utegne biti neodločen že znotraj enega in istega stavka. Na ta način je vse, kar da Šeligo izgovoriti svojim osebam, tudi vse bolj izumetničeno, premi govor pa kaj hitro zanese čez sam rob izgovorljivosti (da o berljivosti niti ne rečem nobene). "*Dokazala bom, o dokazala z vsem svojim bitjem*" se (v kurzivi!) skozi okno dere ženska, kakršna lahko obstaja le v Šeligovi knjigi in nikjer drugje. Dejstvo, da je do kaljenja nočnega miru prišlo po prepiru z ljubimcem, pa prizora ne napravi nič bolj prepričljivega.

Navsezadnje avtorju niti ni jasno, na katero stran verjetnega naj umesti svoje vsekakor pomenljive dramatis personae. Naj s prvim od Tomažev zajadra v žanrske vode? Ali pa z naslednjim v filozofske? Naj oba v isti meri obda s fantastiko zloslutnega ali pa se raje obesi na slikovito dekadenco, ki vsakokrat na svoj način zaznamuje propad enega in drugega? (Tretji Tomaž, tako imenovani Dvojček, je tako ali tako že vnaprej določen skozi gnostične vire.) Mešanje nivojev se sicer spogleduje z visoko letečo idejo o "sinkretični transcendentalni tvorbi, v kateri so se usodno zamešale 'stvari', ki ne spadajo v isti horizont in ki tako porogljivo in posmehljivo pomešane predstavljajo enega od vogelnih kamnov človekove usode ali kar hamartije v zadnjem stoletju našega tisočletja", izvedba pa tako fantastičnih zastavkov vendarle ne vzdrži.

Rezultat je precej neprijetna zmes karikature (Vilma M), ustnega izročila (zgodba o ponesrečeni poroki – cepljeni na gnostično legendo nevestine sobe),

stereotipov (mafijski bosji in njihove gorile), zgodovinskih figur (partijski funkcionarji in poklicni revolucionarji), čudaštva (debela Hilda), dekadence in razvrata (Škopnik in njegova družina), strasti (Erna) ob dokončnem porazu, ki doleti tako enega kot tudi drugega Tomaža, pa celo svojevrstnega simbolizma: črni sneg v Karabahu in samorodni, kar iz ničesar vzplamteli ogenj med skalami na Golem otoku. Še največ sreče ima avtor z opisovanjem vremena: atmosferskim pojavom se znotraj njegovih zgodb posreči, da povedo veliko več od vseh špekulacij o duhu časa in pomenu zgodovine. Na drugi strani "sinjega firmamenta" sicer ni "nobenega božjega kraljestva, kajti večni živi bog je vstajenje in odrešitev izmaknil iz onstranstva in ga zasadil sem in zdaj ... upajočim in verujočim pa na topljiv način ... vzel nebo in jih postavil na trdna tla."

Metafora o "sinjem firmamentu", izropanem in izpraznjenem nebu, je ena od stvari, ki v tem sicer zelo amorfem delu ne učinkujejo kot slučajnost. Na trenutke (ampak res le na trenutke) je mogoče celo zelo razločno začutiti opustošenost, ki v isti meri prizadene transcendenco in imanenco: praznina pa je neponovljivo čutna, značilne barve, vonja in okusa. "V enem od naslednjih večerov, ki so se zdaj brzinsko grmadili in kobacali, premetavali po posodi časa kot furije, da se je mogoče komu zdelo, da se vrstijo samo večeri (z nočjo, seveda, kot repom večera), da so jutra in dnevi kar izbrisani; pa še vreme je bilo kot nalašč skrojeno za vzkipljive, viharne duše, obnašalo se je, kot da je večni april na nebu", beremo na straneh, ki počasi pripravljajo usodno past za Tomaža Laknerja. Po drugi strani pa Tomažu D. Lucknerju (ki je po miselnem temperamentu še najbolj soroden svojemu literarnemu stvaritelju) nekoliko ekscentrične meteorološke prisposodbe ponujajo edino oporo v naraščajočem hrepenenju po transcendenci. Težnja po "ekstatičnem stiku s svetim" je za revolucionarja T-jevega kova kaj čudna in obremenilna prtljaga, ob pomankljivem tozadevnem izrazoslovju (partijsko šolanje mu seveda ni omogočilo boljšega) pa bo uradnim floskulam obrnil hrbet in svoje meditacije o dobrem in zlu z nekaj ganljive naivnosti prenesel na atmosferilije. V nezagodovinsko, mirno in naravno dogajanje, daleč stran od uzakonjene pogubne Utopije. "Kot da bi bila skrivnost manj skrivnostna, če bi se prebivalec tega stoletja potopil (kar se tudi je!) v zgodovino, da bi doumel njene popadljive zakonitosti in da bi spoznal zvite namene uničevalne ideje Dobrega na poti njenega lahkomiselnega uresničevanja ... Tudi če bi vse to doumel, bi skrivnost ostala skrivnost."

Je bila knjiga zamišljena med drugim tudi kot spisek zablod, ki tako bajno uspevajo na tleh preljuje domovine? Od ideološke zaslepljenosti in popolne obnorelosti s "popadljivo Utopijo" do brezglavega in nekoliko naivnega podjetništva v znamenju iztirjene pogoltnosti, ki prevlada po znamenitem padcu berlinskega zidu. Politične in gospodarske blodnje se na koncu (v tretjem delu romana) sicer iztečejo v eksotično prostorsko in časovno blagodejno oddaljeno izročilo apokrifnih evangelijev, deloma pa se tudi razrešijo (?) v spoznanju, da je ves naš svet (torej tudi Slovenija) pač delo padlih angelov, arhontov, "ki nam vladajo in krmarijo človekov smrtni čas". In da drugače po vsej verjetnosti

sploh biti ne more (?). Na žalost pa se povezave zaradi avtorjevega kupovanja časa razkrivajo z zamudo, ki utegne postati usodna: obcagani bralec je po vsej verjetnosti že čisto preutrujen in naveličan do mere, ko se je že zdavnaj nehal spraševati, zakaj nam Šeligo sploh pripoveduje vse to. Sredi vsesplošne zmede si lahko marsikdo (predvsem tisti, ki bodo predčasno, še v prvem polčasu omagali) z isto prepričljivostjo predstavlja, da se je avtor spravil k pisanju le zato, da bi pokazal, kako neznansko mu ugaja beseda "bejba". Tako zelo, da bo kar vsaka druga razglašena za "hudo bejbo", zrelejše dame pa se bodo morale sprijazniti večinoma s pridevnikom "vragometna".